

PWYLLGOR GWASANAETHAU DEMOCRATAIDD

Cofnodion cyfarfod o'r Pwyllgor Gwasanaethau Democrataidd a gynhaliwyd yn Siambr y Cyngor, Neuadd y Sir, Rhuthun a thrwy gynhadledd fideo, Dydd Llun, 27 Tachwedd 2023 am 10.00 am.

YN BRESENNOL

Y Cynghorwyr Ellie Chard, Karen Edwards, Hugh Evans, Justine Evans, Martyn Hogg (Cadeirydd), Delyth Jones a/ac Cheryl Williams

HEFYD YN BRESENNOL

Cyfarwyddwr Corfforaethol: Llywodraethu a Busnes (GW); Rheolwr Gwasanaethau Democrataidd (SP); Swyddog Arweiniol – Tîm Cyrchfan, Marchnata a Chyfathrebu (SO); Swyddog Ymgysylltu â'r Cyhoedd (JS); Rheolwr Gwasanaethau Cyfreithiol (LJ); Zoom Host (RT-J); a Gweinyddwr Pwyllgor (SLW)

Aelod Arweiniol dros Strategaeth Gorfforaethol, Polisi a Chydraddoldeb, y Cynghorydd Julie Matthews

1 YMDDIHEURIADAU

Derbyniwyd ymddiheuriadau am absenoldeb oddi wrth y Cynghorydd Elfed Williams

2 DATGANIADAU O FUDDIANT

Datganodd y Cynghorydd Ellie Chard fuddiant personol yn eitem 8 gan ei bod yn aelod o Gyngor Tref y Rhyl.

Datganodd y Cynghorydd Martyn Hogg fuddiant personol yn eitem 8 gan ei fod yn aelod o Gyngor Dinas Llanelwy.

3 MATERION BRYD

Dim.

4 COFNODION

Cyflwynwyd cofnodion cyfarfod y Pwyllgor Gwasanaethau Democrataidd a gynhaliwyd ar 24 Mawrth 2023 a'r cyfarfod Arbennig a gynhaliwyd ar 9 Mehefin 2023.

PENDERFYNWYD cadarnhau cofnodion cyfarfod y Pwyllgor Gwasanaethau Democrataidd a gynhaliwyd ar 24 Mawrth 2023 a'r cyfarfod Arbennig a gynhaliwyd ar 9 Mehefin 2023 fel cofnod cywir.

5 CYMERADWYO POLISI YMGYSYLLTU Â'R CYHOEDD DRAFFT A STRATEGAETH CYFRANOGIAD CYHOEDDUS DRAFFT AR GYFER YMGYNGHORIAD CYHOEDDUS CYN CAEL EU CADARNHAU

Cyflwynodd yr Aelod Arweiniol dros Strategaeth Gorfforaethol, Polisi a Chydraddoldeb, y Cynghorydd Julie Matthews, yr adroddiad (a gylchlythyrwyd yn flaenorol).

Roedd y Swyddog Arweiniol – Tîm Cyrchfan, Marchnata a Chyfathrebu, Sian Owen a'r Swyddog Ymgysylltu â'r Cyhoedd, Jo Sutton yn bresennol ar gyfer yr adroddiad.

Gofynnodd y Cyngor yn flaenorol am farn y Pwyllgor Gwasanaethau Democrataidd Arbennig ym mis Mehefin 2023 ar y ddogfen ddrafft cyn i'r fersiwn derfynol gael ei pharatoi ar gyfer ymgynghoriad.

Roedd y Strategaeth yn ei gwneud yn ofynnol i'r Cyngor sicrhau bod darpariaethau ar waith ond ni ddarparwyd unrhyw ganllawiau ar yr ymagwedd y dylid ei chymryd. Nod y Polisi oedd arwain swyddogion wrth ystyried ymagweddau at weithgareddau ymgysylltu ac ymgynghori ac roedd y Strategaeth Cyfranogiad yn amlygu'r ddarpariaeth bresennol ac yn nodi meysydd i'w gwella a oedd i'w hadolygu'n barhaus.

Roedd y Polisi Ymgysylltu Cymunedol yn allbwn gofynnol o brosiect Cynllun Corfforaethol 2017-2022 – roedd pobl yn ymwneud â llunio a gwella gwasanaethau. Roedd hwn wedi'i greu yn dilyn adborth o'r arolygon preswylwyr nad oedd preswylwyr yn teimlo bod y cyngor yn gyson nac yn dryloyw yn ei ddull o ymgysylltu ac ymgynghori.

Roedd prosiect ymchwil 3 blynedd wedi'i ddatblygu.

Canfuwyd bod trigolion yn teimlo bod angen i'r cyngor ystyried eu barn. Nod y Polisi oedd darparu diffiniadau clir ar gyfer ymgysylltu ac ymgynghori y gellid eu defnyddio fel fframwaith i staff weithio iddo. Byddai'r Polisi Ymgysylltu Cymunedol a'r Strategaeth Cyfranogiad Cyhoeddus yn cael eu hadolygu o leiaf unwaith ar ôl pob etholiad Cyngor arferol.

Roedd gofyniad deddfwriaethol o dan Ddeddf Llywodraeth Leol ac Etholiadau (Cymru) 2021 am Strategaeth Cyfranogiad y Cyhoedd. Roedd y Ddeddf yn ei gwneud yn ofynnol i'r cyngor nodi ffyrdd o hwyluso ymgysylltu.

Yn ystod ymchwil canfuwyd -

- mai dim ond tua 18% o bobl oedd yn gwybod pwy oedd eu Cynghorydd Sir.
- Nid oedd gan bobl ddiddordeb yn gyffredinol mewn mynychu cyfarfodydd Pwyllgorau'r Cyngor, er bod mwy o bobl â diddordeb yn ne'r sir.
- Byddai llai na 10% o bobl yn ystyried dod yn Gynghorydd.
- Bod rhaniad gogledd/de gyda phobl yn ne'r sir yn fwy tebygol o ystyried sefyll fel Aelod yn y dyfodol.

Wrth symud ymlaen, cyn 31 Mawrth 2024 mae'n rhaid i'r Cyngor ymgynghori a chyhoeddi ar wefan y Cyngor y Polisi Ymgysylltu a'r Strategaeth Cyfranogi.

Erbyn diwedd 2024 –

- defnyddio ymchwil arall megis yr arolwg rhanddeiliaid blynyddol i fonitro bylchau gwybodaeth a nodi cyfleoedd ar gyfer trawshyrwyddo.
- nodi ystod o dargedau eraill i'w cyflawni cyn yr adolygiad nesaf o'r Polisi Ymgysylltu a'r Strategaeth Cyfranogiad.
- gweithredu rhai adnoddau yn ffurfiol
- creu arweiniad penodol ar rai meysydd allweddol a fyddai'n cefnogi gweithrediad y Polisi.

Yn ystod y trafodaethau, codwyd y pwyntiau a ganlyn –

- holwyd a fyddai'r ddeddfwriaeth o fewn y Ddeddf Llywodraeth Leol yn cael cyllid. Cadarnhawyd bod y Ddeddf wedi creu nifer o ddyletswyddau na fyddai cyllid ar gael ar eu cyfer. Byddai'r cyllid a ddefnyddir yn dod o gronfa grant cynnal refeniw cyffredinol y Cyngor.
- Byddai aelodau lleol yn cael eu hysbysu cyn gwneud penderfyniadau ynghylch materion arwyddocaol sy'n effeithio ar eu wardiau. Roedd ymgynghori â chymunedau yn dibynnu ar y cwmpas. Yn anffodus, ni ellid mabwysiadu un dull i bawb ar gyfer pob penderfyniad a wneir gan y Cyngor. Cytunwyd y byddai angen cysondeb o ran ymgysylltu ag aelodau lleol.

Yn dilyn y drafodaeth, roedd -

PENDERFYNWYD bod y *Pwyllgor Gwasanaethau Democrataidd yn cymeradwyo'r ddwy ddogfen i'w cyfieithu a'u dosbarthu i'r cyhoedd ar gyfer 'llyw terfynol' cyn ceisio eu cadarnhau a chymeradwyo eu gweithredu yn ddiweddarach.*

6 MESUR I FYND I'R AFAEL Â BACHLYGU YN ERBYN AELODAU

Cyflwynodd yr Aelod Arweiniol dros Bolisi Corfforaethol a Chydraddoldeb, y Cynghorydd Julie Matthews, yr adroddiad (a gylchlythyrwyd yn flaenorol). Croesawodd y Cynghorydd Matthews y broses i gefnogi aelodau.

Crynhodd Rheolwr y Gwasanaethau Cyfreithiol, Lisa Jones, yr adroddiad.

Roedd yr adroddiad yn ymwneud â'r mesurau yr oedd y Cyngor wedi'u rhoi ar waith i gefnogi aelodau sy'n profi ymddygiadau gelyniaethus, bygythiol, difenwol neu dreisgar o ganlyniad i gyflawni eu rôl fel Cynghorwyr.

Roedd y dull hanesyddol o gefnogi aelodau a oedd yn gweld cam-drin tuag atynt fel "rhan o'r swydd" bellach wedi dyddio. Roedd marwolaethau Jo Cox a David Amis yn ein hatgoffa bod angen cymryd aflonyddu a chamdriniaeth o ddifrif ac fel Cyngor ni fyddai rhai ymddygiadau dros drothwy yn cael eu goddef.

Polisi Llywodraeth Cymru oedd denu pobl o bob cefndir i ddod yn Gynghorwyr fel rhan o Gymru decach a mwy cynrychioliadol a chyfrannodd yr adroddiad hwn at hynny, fel bod unigolion a allai ystyried bywyd mewn gwleidyddiaeth ond sy'n cael eu digalonni gan nad oeddent yn gwneud hynny. eisiau bod yn darged ar gyfer cam-drin, gellid bod yn sicr petaent yn profi cam-drin a bygylu personol, bod gan y

Cyngor fframwaith ar waith a oedd yn gweithio'n ymarferol. Byddai hyn yn arbennig o bwysig pe bai'r Cyngor yn denu aelodaeth amrywiol.

Roedd neu argymhellwyd bod y mesurau canlynol yn cael eu rhoi ar waith:

- Penodi Pwynt Cyswllt Sengl (SPOC) o'r gweithlu presennol a fyddai'n dilyn y fframwaith a atodir yn Atodlen 1.
- Roedd tudalen Lles Aelodau bwrpasol yn y broses o gael ei chwblhau ar y fewnrwyd.
- Rhoddwyd rhybudd i'r tîm Diogelwch Cymunedol ynglŷn â'r fframwaith a chydweithio'n agosach gyda Heddlu Gogledd Cymru ar y maes hwn fel eu bod yn ymwybodol y byddai SPOC yn ei le. Efallai y bydd cyfle i elwa o wybodaeth neu hyfforddiant.
- Byddai Arweinwyr Grwpiau yn cael eu briffio ar y fframwaith a'r dudalen Lles Aelodau newydd a byddai disgwyl iddynt raeadru'r fenter.

Nid oedd y SPOC yn cymryd lle rôl yr Arweinwyr Grwpiau ac unrhyw blaid wleidyddol wrth ddarparu cefnogaeth i'w Cyngorwyr. Roedd hi'n wir nad oedd Aelodau'n weithwyr cyflogedig oedd â hawl yn ôl y gyfraith i gael eu hamddiffyn rhag cam-drin ac aflonyddu yn y gweithle, fodd bynnag, safbwynt y Cyngor oedd na ddylai unrhyw un ddiodef ymddygiad o'r fath ac fel sefydliad mawr fframwaith cymesur. yn ei le i alluogi pob Aelod i gyflawni busnes y Cyngor a Ward heb ofn ond hefyd i fyw eu bywyd personol heb gyfyngiadau.

Byddai'r broses yn cael ei hadolygu ar ôl 12 mis.

Cadarnhawyd y byddai'r adroddiad yn cael ei gyflwyno ym mhob Grŵp Ardal Aelod i sicrhau bod yr holl aelodau'n cael gwybod am y manylion a roddwyd yn eu lle.

PENDERFYNWYD -

(i) bod yr aelodau'n cytuno i Un Pwynt Cyswllt gael ei benodi o'r gweithlu presennol a fyddai'n dilyn y fframwaith sydd ynghlwm fel Atodlen 1

(ii) adolygu'r broses ar ôl 12 mis

(iii) Arweinwyr Grwpiau i gael eu briffio ar y fframwaith a disgwylir i dudalen Lles yr Aelodau Newydd ac Arweinwyr Grwpiau raeadru'r fenter. (iv) pob aelod newydd i dderbyn gwybodaeth am y fframwaith hwn fel rhan o'r rhaglen hyfforddi a'r broses anwytho.

(v) adroddiad i'w gyflwyno i bob Grŵp Ardal Aelod er mwyn i aelodau fod yn ymwybodol o'r prosesau sydd mewn lle.

7 ADOLYGIAD I "SUT MAE CYFARFODYDD YN CAEL EU CYNNAL"

Cyflwynodd y Rheolwr Gwasanaethau Democraataidd, Steve Price, yr adroddiad (a gylchlythyrwyd yn flaenorol).

Penderfynodd gweinyddiaeth flaenorol y Cyngor sut y byddai cyfarfodydd y Cyngor yn cael eu cynnal. Roedd hyn mewn ymateb i newidiadau yn ystod 2020 a 2021, cyfnod o gloi i lawr ar gyfer pandemig a oedd yn atal cyfarfodydd wyneb yn wyneb traddodiadol dros dro. Roedd newidiadau yn y gyfraith sy'n llywodraethu rhai cyfarfodydd Cyngor a phwyllgorau, a'r datblygiadau technegol a wnaed yn ystod y

cyfnod hwnnw, wedi caniatáu i fusnes gael ei gynnal gan ddefnyddio cyfarfodydd rhithwir neu hybrid.

Ym mis Rhagfyr 2021, ystyriodd y Cyngor llawn adroddiad ar “Gynigion i Aelodau fabwysiadu Ffyrdd Newydd o Weithio”. Roedd yr adroddiad yn amlinellu argymhellion y cytunwyd arnynt mewn Grŵp Gorchwyl a Gorffen aelodau a chan y Pwyllgor Gwasanaethau Democrataidd a edrychodd ar yr agenda Ffyrdd Newydd o Weithio, gan ganolbwyntio’n bennaf ar sut y dylid cynnal cyfarfodydd aelodau, a’r offer TGCh sydd ei angen ar Aelodau.

O blaid cyfarfodydd rhithiol

- Roedd y Cyngor wedi datgan Argyfwng Newid Hinsawdd ac Ecolegol. Nid oedd gan gyfarfodydd rhithwir yr allyriadau carbon a gynhyrchwyd o deithiau aelodau a swyddogion i leoliadau cyfarfod.
- Gostyngiad mewn costau teithio.
- Gostyngiad yn yr amser a dreulir yn teithio i gyfarfodydd.
- Gallai cyfarfodydd rhithwir fod yn fwy hygyrch (gallai cyfranogwyr fynychu o unrhyw leoliad, ac roedd yr ymrwymiad amser yn gyfyngedig i amser y cyfarfod ei hun) ac yn debygol o hyrwyddo cyfranogiad mewn democratiaeth leol.

O blaid cyfarfodydd wyneb yn wyneb

- Teimlai rhai aelodau fod cyfarfodydd wyneb yn wyneb yn eu galluogi i gymryd rhan yn well mewn trafodaeth a gallu dehongli awyrgylch cyfarfod, neu iaith corff y cyfranogwyr.
- Roedd rhai aelodau'n methu'r manteision cymdeithasol o ryngweithio'n uniongyrchol â'u cyfoedion yn yr un lleoliad.
- Gallai unrhyw broblemau technegol effeithio ar y busnes sy'n cael ei gyflawni neu gyfranogiad y rhai sy'n profi problem dechnegol.

Adroddodd y Rheolwr Gwasanaethau Democrataidd bod yr arweinwyr grwpiau presennol wedi penodi aelodau i weithgor (y “Gweithgor Sut y Cynhelir Cyfarfodydd”). Roedd y gweithgor hwn wedi cynllunio arolwg ar gyfer yr holl aelodau etholedig, aelodau llewg ac Uwch Dîm Arwain y Cyngor. Roedd yr arolwg wedi'i agor ar 17 Tachwedd 2023. Dywedodd fod yr arolwg hefyd wedi pasio cwestiynau am brotocol cyfarfodydd hybrid y Cyngor.

Yn ystod y trafodaethau, codwyd y pwyntiau a ganlyn –

- Cwestiynwyd y broses bleidleisio yn ystod cyfarfodydd hybrid oherwydd mewn rhai cyfarfodydd cymerwyd galwad gofrestr ar gyfer aelodau a oedd yn mynychu o bell ond cynhaliwyd y pleidleisio electronig ar gyfer yr aelodau hynny a oedd yn bresennol yn bersonol yn y Siambr. Gofynnwyd a ellid mynd i'r afael â hyn fel bod y pleidleisio yr un fath boed yn bresennol yn bersonol neu ar-lein. Materion technegol oedd wedi achosi'r mater o ran pleidleisio ond roedd hyn yn cael ei brofi ar hyn o bryd a fyddai wedyn yn golygu proses bleidleisio gyson.
- Gofynnodd y Cadeirydd a oedd staff cymorth wedi'u cynnwys yn yr arolwg. Cadarnhawyd bod yr holl aelodau a'r UDA wedi'u cynnwys yn yr arolwg ond nid staff cymorth.
- Cadarnhawyd ei bod yn ofyniad cyfreithiol i ganiatáu i aelodau fynychu pwyllgorau ffurfiol sy'n wynebu'r cyhoedd o bell, sy'n golygu mai dim ond naill ai'n gyfan

- gwbl ar-lein neu fel cyfarfodydd hybrid y gellid cynnal y cyfarfodydd hynny.
Roedd y Cyngor wedi dewis cynnal y cyfarfodydd hynny fel cyfarfodydd hybrid.
- Nid oedd cyfarfodydd anffurfiol, mewnol aelodau etholedig y Cyngor yn dod o dan ddarpariaethau statudol y pwyllgorau cyhoeddus ffurfiol fel y gallai'r Cyngor ddewis sut i'w cynnal. Yn 2021 penderfynodd y Cyngor y byddai'r cyfarfodydd mewnol yn cael eu cynnal fel cyfarfodydd rhithwir oni bai bod rhesymau tra phwysig dros ddull gwahanol o gynnal cyfarfod.
 - Byddai'r Gweithgor 'Sut mae Cyfarfodydd yn cael eu Cynnal yn cyfarfod eto i adolygu'r ymatebion i arolwg 2023.

PENDERFYNWYD bod y Pwyllgor Gwasanaethau Democrataidd yn derbyn yr adroddiad a byddai'r Gweithgor Sut y Cynhelir Cyfarfodydd yn adrodd mewn Pwyllgor Gwasanaethau Democrataidd yn y dyfodol.

AR Y GORFFENNAF HON (11.30 A.M.) ROEDD EGWYL 10 MUNUD. AILYMGYNNULL Y CYFARFOD AM 11.40 A.M.

8 ADRODDIAD BLYNYDDOL DRAFFT PANEL CYDNABYDDOL CYMRU AR GYFER 2024-2025

Cyflwynodd yr Aelod Arweiniol dros Strategaeth Gorfforaethol, Polisi a Chydraddoldeb, y Cynghorydd Julie Matthews, yr adroddiad (a gylchlythyrwyd yn flaenorol).

Wrth adolygu'r adroddiad drafft, byddai'r pwyllgor yn ymwybodol o'r cynigion ar gyfer tâl aelodau a byddai'n gallu ymateb i'r Panel ar unrhyw faterion a godwyd yn adroddiad drafft y Panel Roedd disgwyl i'r Panel gyhoeddi ei adroddiad blynyddol terfynol ar gyfer 2024. – blwyddyn ariannol 2025 ym mis Chwefror.

Crynhodd Rheolwr y Gwasanaethau Democrataidd, Steve Price, y cynigion a osodwyd gan Banel Annibynnol Cymru ar Gydnabyddiaeth Ariannol (IRPW).

Yn ystod y trafodaethau, codwyd y pwyntiau a ganlyn –

- Cynigiwyd bod y cyflog sylfaenol ar gyfer y flwyddyn ariannol nesaf yn cyd-fynd â thair rhan o bump o ystadegau 2022 Cymru o'r 'Arolwg Blynyddol o Oriau ac Enillion yng Nghymru'. Byddai hyn yn arwain at y cyflog sylfaenol yn codi o £17,600 i £18,666 y flwyddyn.
- Roedd yr IRPW yn cynnig cynnydd cyfatebol i'r elfennau uwch gyflog h.y. y rhan o'r taliadau uwch gyflog y tu hwnt i'r cyflog sylfaenol a oedd ar gyfer rolau aelod Cabinet neu gadeirydd pwyllgor er enghraifft.
- Yn gyffredinol, byddai cynigion y Panel ar gyfer y cyflogau sylfaenol, uwch a dinesig yn cyfateb i gynnydd o 6% yng nghostau cyflog aelodau etholedig yn 2024 – 2025.
- Dywedodd yr aelodau y byddai'n bwysig gwneud mwy i roi cyhoeddusrwydd i pam a sut mae cynghorwyr yn cael eu talu.
- Byddai'n fanteisiol i bob cynghorydd ddarparu adroddiad blynyddol o'r gwaith y maent wedi ei wneud i sicrhau bod y cyhoedd yn ymwybodol o'r gwaith a wneir gan gynghorwyr.

- Cadarnhawyd na allai'r Cyngor wrthod talu'r cyflogau sylfaenol a nodir gan yr IRPW i'w aelodau.
- Dywedwyd bod angen gwneud y cyhoedd yn ymwybodol nad oedd Cynghorwyr yn dyfarnu codiad cyflog iddynt eu hunain ond yn hytrach ei fod yn benderfyniad a wnaed gan banel annibynnol.
- Cytunwyd y dylai cyfathrebiad fod yn barod i'w gynhyrchu pan fydd yr IRPW yn cyhoeddi'r adroddiad ym mis Chwefror 2024. Argymhellwyd bod Arweinwyr Grwpiau yn rhan o'r cyfathrebiad i'w gyflwyno ym mis Chwefror 2024.

O ran aelodau cyfetholedig neu leyg y Cyngor dywedodd y Rheolwr Gwasanaethau Democrataidd fod yr IRPW wedi nodi'r newidiadau i arferion gwaith dros yr ychydig flynyddoedd diwethaf, gyda defnydd amlach o gyfarfodydd ar-lein byr neu gyrsiau hyfforddi yn aml yn ogystal â phwyllgorau mwy rheolaidd. cyfarfodydd. Roedd yr IRPW felly wedi cynnig y dylai fod hyblygrwydd lleol i benderfynu pryd y byddai'n briodol defnyddio cyfradd diwrnod neu hanner diwrnod, neu ddefnyddio cyfradd fesul awr lle byddai'n synhwyrol cydgrynhoi nifer o gyfarfodydd byr.

PENDERFYNWYD –

- Hysbysu Panel Annibynnol Cymru ar Gydnabyddiaeth Ariannol o sylwadau'r pwyllgor ar yr adroddiad blynyddol drafft.*
- Bod y Cyngor yn paratoi cyfathrebiad cyhoeddus ar y penderfyniadau terfynol a wnaed gan yr IRPW yn ei adroddiad blynyddol ym mis Chwefror 2024.*
- Mewn perthynas â chydabyddiaeth ariannol i aelodau cyfetholedig y Cyngor, mae'r pwyllgor yn cymeradwyo agwedd hyblyg sy'n caniatáu i'r swyddog priodol gymhwyso'r gyfradd briodol fesul awr, hanner diwrnod neu ddyddiol yn unol ag amgylchiadau a gofynion y rownd derfynol ar gyfer 2024-2025. adroddiad blynyddol yr IRPW.*

9 PLEIDLAIS SENGL DROSSLWYDDO

Cyflwynodd yr Aelod Arweiniol dros Strategaeth Gorfforaethol, Polisi a Chydraddoldeb, y Cynghorydd Julie Matthews, yr adroddiad (a gylchlythyrwyd yn flaenorol).

Ar 6 Mai 2022, daeth darpariaethau Deddf Llywodraeth Leol ac Etholiadau (Cymru) 2021 (Deddf 2021) sy'n ymwneud â'r system pleidlais sengl drosglwyddadwy adeg ethol cynghorwyr i brif gyngor (cyngor sir neu gyngor bwrdeistref sirol) yng Nghymru. mewn grym. Roedd y darpariaethau'n caniatáu i gynghorau benderfynu cynnal etholiadau gan ddefnyddio'r system pleidlais sengl drosglwyddadwy yn hytrach na'r system fwyafrif syml, y cyfeirir ati'n aml fel y cyntaf i'r felin.

Nid oedd angen penderfyniad ynghylch a ddylid newid system bleidleisio'r Cyngor hwn. Pwerau nid dyletswyddau oedd y darpariaethau newydd. Fodd bynnag, pennwyd terfyn amser ym mis Tachwedd 2024 ar gyfer cwblhau'r prosesau ymgynghori a gwneud penderfyniadau pe bai'r Cyngor yn penderfynu newid y system bleidleisio.

Roedd y system Pleidlais Sengl Drosglwyddadwy (STV) yn fath o gynrychiolaeth gyfrannol ac roedd gan ddarpariaethau STV Cymru wardiau aml-aelod, pob un â rhwng 3 a 6 chynghorydd yn cynrychioli'r ward. Cynlluniwyd y system STV i

ganiatáu mwy o ddewis i bleidleiswyr nag oedd yn bodoli mewn wardiau un aelod. O dan system y cyntaf i'r felin, dadleuwyd y gallai pleidleisiau i bleidiau neu ymgeiswyr lleiafrifol gael eu 'gwastraffu' gan nad oeddent yn cyfrannu at ethol unrhyw ymgeiswyr ac nad oedd y canlyniadau, felly, yn gymesur gynrychioliadol o'r etholwyr yn gyffredinol.

Byddai pob cyngor yn parhau i ddefnyddio system y cyntaf i'r felin oni bai ei fod yn penderfynu newid i'r system STV. Byddai unrhyw newid yn gofyn am benderfyniad a gefnogir gan fwyafrif o ddwy ran o dair o'r cyngor llawn, mewn cyfarfod a gynullwyd yn arbennig at y diben hwnnw, gyda hysbysiad ysgrifenedig yn cael ei roi o leiaf 21 diwrnod cyn y cyfarfod.

Pe bai'r cyngor yn dewis newid y system bleidleisio, byddai'n ofynnol iddo ddefnyddio'r system newydd ar gyfer y ddwy rownd nesaf o etholiadau cyffredin, am gyfnod o 10 mlynedd. Yn achos is-etholiad ar gyfer sedd wag achlysurol ar ôl i'r Cyngor newid i STV ond cyn i'r rownd gyntaf o etholiadau cyffredin gan ddefnyddio STV gael ei chynnal, byddai'r dull pleidleisio yn yr etholiad cyffredin blaenorol yn cael ei ddefnyddio. Ar ôl y ddwy rownd hynny, fe allai'r cyngor benderfynu dychwelyd i'r system bleidleisio flaenorol.

Pe bai'r cyngor yn arfer ei bŵer i newid y system bleidleisio, rhaid i'r cyngor hysbysu Gweinidogion Cymru a Chomisiwn Ffiniau a Democratiaeth Leol Cymru am y newid. Ar ôl cael hysbysiad, byddai Gweinidogion Cymru yn cyfarwyddo Comisiwn Ffiniau a Democratiaeth Leol Cymru i gynnal adolygiad cychwynnol o ardal y cyngor. Roedd y darpariaethau ar gyfer yr adolygiadau cychwynnol hyn yn cynnwys ei gwneud yn ofynnol na fyddai nifer y cynghorwyr ar gyfer pob ward etholiadol yn llai na thri, ond dim mwy na chwech.

Yn ystod y trafodaethau, codwyd y pwyntiau a ganlyn –

- Cyn y gallai arfer ei rym i newid y system bleidleisio byddai'n rhaid i'r Cyngor ymgynghori'n lleol. Byddai hyn yn cynnwys ei etholwyr llywodraeth leol, pob cyngor dinas, tref a chymuned yn y sir ac unrhyw bobl eraill yr oedd yn eu hystyried yn briodol.
- Mynegwyd pryderon pe bai'r penderfyniad yn cael ei wneud i newid i STV y byddai hunaniaeth leol yn cael ei cholli oherwydd y wardiau mwy, yn enwedig gyda chynrychiolaeth a lleisiau ardaloedd gwledig yn cael eu gwanhau.
- Cytunodd yr Aelodau y byddai angen ymgynghori â'r holl grwpiau gwleidyddol i gael eu hadborth.
- Roedd yr Alban a Gogledd Iwerddon yn defnyddio STV a byddai llawer o wybodaeth yn cael ei chasglu gan gynghorau yn y gwledydd hynny.
- Byddai angen dealltwriaeth ehangach o'r broses gan mai'r consensws cyffredinol oedd y byddai'r STV yn ffafrio pleidiau gwleidyddol llai ac yn anfanteisiol i ymgeiswyr annibynnol ac ardaloedd gwledig.
- Awgrymwyd Gweithdy Cyngor i aelodau benderfynu a ddylid newid i STV. Yn y Gweithdy gallai aelodau wedyn roi arweiniad cadarn ynghylch a ddylid cymryd unrhyw gamau ar hyn o bryd neu fwrw ymlaen ag ymgynghoriad cyhoeddus gyda'r bwriad o ofyn i'r Cyngor llawn cyn Tachwedd 2024 i wneud penderfyniad ffurfiol ar newid y system bleidleisio i'r system STV.
- Awgrymwyd hefyd y gellid dosbarthu arolwg i aelodau a thrigolion ynghylch y ffordd ymlaen.

PENDERFYNWYD, yn amodol ar yr uchod, fod y Pwyllgor Gwasanaethau Democrataidd wedi ystyried adroddiad y Bleidlais Sengl Drosglwyddadwy a chytuno fel a ganlyn -

- (i) Argymhell bod Gweithdy'r Cyngor yn cael ei gynnal i hysbysu'r holl aelodau am y darpariaethau ar gyfer newid system etholiadol y Cyngor i'r system pleidlais sengl drosglwyddadwy, ac i roi arweiniad ar sut y dylai'r Cyngor fynd yn ei flaen.
- (ii) Hwyluso ymglymiad yr Arweinwyr Grwpiau yn yr opsiynau pleidlais sengl drosglwyddadwy.
- (iii) Ystyried y posibilrwydd o gynnal arolwg o aelodau a thrigolion ar yr opsiynau pleidlais sengl drosglwyddadwy.

10 RHAGLEN GWAITH I'R DYFODOL

Cyflwynodd y Rheolwr Gwasanaethau Democrataidd, Steve Price, Raglen Gwaith Cychwynnol y Pwyllgor Gwasanaethau Democrataidd (a gylchlythyrwyd yn flaenorol).

Nid oedd adroddiad ar "Bolisi Hyfforddiant Gorfodol i Gynghorwyr" wedi'i gyflwyno i'r cyfarfod hwn ond roedd arolwg i'w ddisbarthu i'r holl aelodau.

PENDERFYNWYD, yn amodol ar yr uchod, cymeradwyo Rhaglen Gwaith i'r Dyfodol y Pwyllgor Gwasanaethau Democrataidd.

GORFFENNA Y CYFARFOD AM 12:55 P.M.